

KTO JEST AUTOREM TRAGEDII O BOGACZU I ŁAZARZU Z 1643 R.?

EDMUND KIZIK

<https://orcid.org/0000-0002-5877-2025>Instytut Historii
Polskiej Akademii Nauk

Streszczenie: Przez ponad sto lat trwa już dyskusja o domniemanym autorze *Tragedii o bogaczu i Łazarzu* z 1643 r., sztuce teatralnej napisanej w języku polskim. Zachowane w rękopisie dzieło, które zostało zadedykowane Radzie Miejskiej Gdańska, powszechnie traktowane jest jako przykład wielokulturowości nowożytnego Gdańska. Anonimowy utwór, wystawiony na scenie dopiero po 1945 r., stał się przedmiotem wielu analiz językowych, również z uwagi na pewne drobne kaszubskie wtręty językowe. Jednak autor dzieła pozostawał nieznany. Jak wiadomo utwory, które dedykowano lub prezentowano władzom miejskim, były z reguły honorowane stosownym do pozycji dzieła i jego autora wynagrodzeniem pieniężnym. Był to element polityki władz propagujących opinie o Gdańsku jako mieście bogatym i wspaniałomyślnym. Dlatego w gdańskich rachunkach miejskich znajdujemy nazwiska wielu literatów, malarzy i muzyków, którzy swoje prace dedykowali burmistrzom i pozostałym rajcom. Na podstawie analizy rachunków miejskich autor niniejszego artykułu ustalił, że autorem *Tragedii* jest bliżej nieznany R.T. Napierski, należący do pokojowców opata oliwskiego Aleksandra Kęsowskiego. Napierski za swoje dzieło otrzymał 10 talarów. Niniejsze ustalenie skutkuje nowym pytaniem – kim był R.T. Napierski?

Słowa kluczowe: *Tragedia o bogaczu i Łazarzu*, teatr polski, Gdańsk XVII w., dedykacje, identyfikacja autora

Who is the author of the 1643 *Tragedy of the Rich Man and Lazarus*?

Abstract: It has been more than a century since the beginning of the discussion about the purported author of the 1643 play in Polish – *The Tragedy of the Rich Man and Lazarus*. The work, preserved as a manuscript, was dedicated to the City Council of Gdańsk and is widely seen as an example of the multiculturalism of early modern Gdańsk. The anonymous work, which premiered on stage only after 1945, has become the subject of numerous linguistic analyses, also due to minor Kashubian insertions. The author, however, remained unknown. It is known that works which were dedicated or offered to city authorities were usually

rewarded with a remuneration appropriate for the status of the work and its author. It was part of the policy of the city's authorities, which was intended to promote Gdańsk as a rich and generous city. Therefore, Gdańsk's accounting documents include names of numerous writers, painters, and musicians who dedicated their works to mayors and other councillors. Through analysis of the city's accounts the present author has established that the *Tragedy* had been authored by the otherwise unknown R.T. Napierski, a valet of the Oliwa abbot Aleksander Kęsowski. Napierski received 10 thalers for his work. This finding leads to a new question: who was R.T. Napierski?

Keywords: *Tragedy of the Rich Man and Lazarus*, Polish theatre, Gdańsk 17th century, dedication, author identification

W księdze rachunkowej gdańskiej kasy miejskiej z roku budżetowego 1642–1643, na koncie zatytułowanym „Verehrungen”, służącym do księgowania specjalnych wynagrodzeń oraz prezentów, pod datą 19 stycznia 1643 r. odnajdujemy następującą zapiskę: „Dem R.T. Napierski, des Herrn Abts zu Oliva *Seniori Cubiculario* sein wegen praesentirte Pol[nische] *Tragoediae* 10 Thaler verehret worden – 45 (Mk.)”¹. Nota o uhonorowaniu bliżej nieznanego pokojowca opata oliwskiego Aleksandra Kęsowskiego dziesięcioma talarami w podzięcie za ofiarowaną władzom miejskim Gdańska „polską tragedię”, bliżej nieokreśloną sztukę teatralną, znajduje potwierdzenie jeszcze w rozchodach wpisanych do dziennika kasowego. Tam również pod datą 19 stycznia 1643 r. podano, że „Verehrunge dem Napiersky – 45 Mk”².

Zarówno data noty księgowej (styczeń 1643³) jak i przedmiot wynagrodzenia, czyli polski utwór dramatyczny, przywodzą jednoznacznie na myśl dzieło uchodzące dotychczas za twór anonimowy, czyli *Tragedyję o bogaczu y Łazarzu z Pisma świętego wyjętą y nowo wierszem opisaną polskim Jaśnie Wielmożnemu Senatowi Gdańskiemu dedykowaną i przypisaną in*

1 Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej: APG), Kamlaria, 300, 12/67, s. 62.

2 APG 300, 12/75, s. 213.

3 Nie potrafię w sposób zadowalający wyjaśnić różnicy pomiędzy datą zaksięgowania wypłaty honorarium (19 stycznia) oraz datą wskazaną w tytule rękopisu (22 stycznia). Mogło to być następstwem przekazania dzieła rajcom wcześniej, aniżeli planowano, późniejszego wykonania kopii całości lub karty tytułowej, jak i zwykłego przypadku. Problem wymaga bliższego zgłębienia – zarówno samych praktyk dedykacyjnych w nowożytnym Gdańsku, jak i sposobu księgowania tego typu wypłat w gdańskiej rachunkowości miejskiej.

*honorem roku 1643 miesiąca stycznia dnia 22*⁴. Nie ma informacji o wystawieniu tego utworu na scenach ówczesnego Gdańska. Rękopis zachowany w zbiorach PAN Biblioteki Gdańskiej⁵ od lat należy do klasycznych przykładów dzieł literatury dramatycznej napisanych w języku polskim, a powstałych w siedemnastowiecznym Gdańsku lub najbliższych okolicach miasta. Sławne dzieło doczekało się na przestrzeni dziesiątków lat kilku wzorowych opracowań od strony językowej, historycznoliterackiej, a nawet wydania krytycznego⁶. Niestety, powtórmy za Tadeuszem Witczakiem (1959), „twórca *Tragedii* – mierny wierszopis, ambitny dramaturg – utaił swoje nazwisko”⁷. Dyskusja o domniemanym autorze dzieła, które na dobre weszło do dziejów polskiego teatru i doczekało się nawet dwóch współczesnych adaptacji scenicznych, toczy się od ponad stu lat⁸. Badacze dotychczas wahali się pomiędzy dwoma zamieszkałymi w Gdańsku Polakami, enigmatycznym Janem Gulińskim (Śniatowskim), kaznodzieją luterańskim i nauczycielem⁹, oraz zdolnym muzykiem i kompozytorem Marcinem Gremboszewskim¹⁰. Obydwaj byli zarówno dostatecznie utalentowani, jak i zawodowo związani z miastem, którego codzienne realia wybrzmiewają w *Tragedii*¹¹. Autorstwo przypisane Gulińskiemu zawdzięczamy niepodważalnemu autorytetowi Aleksandra Brücknera (1903)¹², ważne argumenty przemawiające za Marcinem Gremboszewskim przytoczył z kolei Tadeusz Witczak, znający materiały źródłowe, wytrawny monografista życia teatralnego nowożytnego

4 Tekst polski poprzedzony jest całostronicową wierszowaną dedykacją łacińską chwającą ojców miasta: GENEROSIS PRAENOBILIBUS STRENUIS / Amplissimis, Clarissimis, Prudentibus viris / D[omi]nis, D[omi]nis Proconsulibus, Consulibus, Questo[ribusque] / Syndicis, Scabinis, Inclita[e] Regia[e] Civit[at]is Geda[nen]sis. Tekst z rękopisu odczytał i opublikował z komentarzem filologicznym Jerzy Treder, *Tragedia o bogaczu i łazarzu*, wyd. J. Treder, Gdańsk – Gdynia 1999, s. 5–76 (faksymile), s. 77–144 (transkrypcja bez paginacji); *ibidem*, s. 151–172. Wszelkie walory poznawcze zachował artykuł Tadeusza Witczaka, *Gdańska „Tragedia o bogaczu i łazarzu” w rękopisie z r. 1643*, „Pamiętnik Literacki”, 43, 1952, 1–2, s. 574–595.

5 PAN Biblioteka Gdańska, Ms 2429.

6 T. Witczak, *Teatr i dramat staropolski w Gdańsku*, Gdańsk 1959, s. 48–65.

7 *Ibidem*, s. 61.

8 Zob. T. Witczak, *Gdańska...*, s. 574–576; K. Wójcicki, *Wokół Tragedii o bogaczu i łazarzu*, [w:] *Tragedia o bogaczu i łazarzu*, s. 173–177.

9 Z.L. Pszczółkowska, *Guliński (a Galina, Śniatowski) Jan*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 2, red. Z. Nowak, Gdańsk 1994, s. 138–139.

10 J. Gudel, *Gremboszewski (Gramboszewski, Gramboczewski) Marcin*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 2, s. 108–109.

11 Na przykład Tadeusz Witczak (*Teatr...*, s. 56–57) zauważył, że dla scen targowania się inspiracją były rozmówki Nicolausa Volckmara z 1601 r. (publ. 1612 r.), zob. *Nicolausa Volckmara Vierztyg Dialogi* (1612). *Źródło do badań nad życiem codziennym w dawnym Gdańsku*, wyd. E. Kizik, Gdańsk 2005, s. 67–89 (dialogi 11 i 12), oraz: *intermedium secundum: Kuchmistrz i Kaszuba*, [w:] *Tragedia o bogaczu i łazarzu*, wyd. J. Treder, Gdańsk – Gdynia 1999, b.p.

12 A. Brückner, *Dzieje literatury polskiej w zarysie*, t. 1, Warszawa 1903, s. 242–244, oraz *idem*, *Polnisch-russische Intermedien des XVI Jahrhunderts*, „Archiv für Slavische Philologie”, 13, 1891, s. 224–236, 398–417, tu: 406–407 (w tym czasie tekst *Tragedii o bogaczu i łazarzu* znajdował się jeszcze w gdańskim Archiwum Miejskim, sygn. Oo 2 quarto).

Gdańska (1959)¹³. Od półwiecza dwugłos badawczy utrwalił się już na dobre, wchodząc do opracowań monograficznych¹⁴, monumentalnej syntezy dziejów Gdańska (1982)¹⁵, a ostatecznie Edmund Kotarski w monografii z 1993 r. na temat gdańskiej literatury okazjonalnej epoki baroku przyjął, że „*Tragedyja* jest autorstwa Gulińskiego, a może Gremboszewskiego”¹⁶. Autorstwa tego ostatniego nie wyklucza również Krzysztof Wójcicki (1999)¹⁷.

Uhonorowanie nagrodą pieniężną nieznanego Napierskiego było typowe dla ówczesnej, siedemnastowiecznej polityki gdańskich burmistrzów i rajców, którzy bardzo hojnie okazywali wdzięczność różnym pochlebcom adresującym swoje utwory do władz miejskich, wychwalających Gdańsk i jego światłe elity. Na chronologicznie usystematyzowanych kontaktach rachunkowych kamlarii odnajdujemy dziesiątki nazwisk nagrodzonych¹⁸. Wśród nich występują zarówno nauczyciele, profesorowie, duchowni, autorzy okolicznościowych panegiryków, jak i wydawcy corocznie drukowanych kalendarzy, twórcy znani i uznani oraz całkiem nieznani. Nie brakuje uczonych twórców dzieł naukowych¹⁹. Dzieła spływały od ofiarodawców miejscowych, z całej Rzeczypospolitej, często z zagranicy. Niektóre nazwiska szczególnie płodnych a przy tym dobrze ustosunkowanych twórców wielokrotnie pojawiają się na listach wypłat gdańskiej kasy. Należał do nich sławny Ewerhard (Eberhard) Wassenberg, dziejopisarz związany z dworem króla Władysława IV, któremu w tym samym

13 T. Witczak, *Teatr...*, s. 63–64. Propozycję przyjęła M. Bogucka, *Życie w dawnym Gdańsku. Wiek XVI–XVII*, Warszawa 1997, s. 224–225.

14 J. Okoń, *Intermedium polskie XVII wieku: próba typologii*, „Pamiętnik Literacki”, R. 77, 1986, z. 1, 101–138, tu: s. 124, jako możliwy utwór szkolny.

15 Z. Nowak, *Lata rozkwitu kultury, nauki i sztuki*, [w:] *Historia Gdańska*, t. 2: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 738–739.

16 E. Kotarski, *Gdańska poezja okolicznościowa XVII wieku*, Gdańsk 1993, s. 31. Zob. hasło w Gedanopedii: H. Dyktyńska, *Tragedia o bogaczu i łazarzu*, dramat, https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=TRAGEDIA_O_BOGACZU_I_%C5%81AZARZU,_dramat [dostęp: 20 grudnia 2024].

17 K. Wójcicki, *op. cit.*, s. 187–188. Autorstwo Gulińskiego przyjmuje się w przeglądzie bibliograficznym: *Gdańsk w literaturze. Bibliografia od roku 997 do dzisiaj*, t. 2: 1601–1700, cz. 1: do 1656, red. Z. Tylewska-Ostrowska, Gdańsk 2015, s. 165–166.

18 Ponad 20 metrów bieżących ksiąg kamlarii (APG 300, 12) stanowi jeden z większych zespołów archiwalnych nowożytnego Gdańska, *Archiwum Państwowe w Gdańsku. Przewodnik po zasobie do 1945 roku*, oprac. Cz. BERNAT, Warszawa – Łódź 1992, s. 243–244.

19 E. Kizik, *Wynagrodzenia za dzieła dedykowane lub ofiarowane Radzie Miejskiej Gdańska w XVII w. Źródłowy przyczynek do dziejów mecenatu miejskiego*, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 43, 2012, s. 75–85, oraz *idem*, *Ökonomische Aspekte von Gelegenheitsliteratur und -musik in Danzig im 17. und 18. Jahrhundert*, [w:] *Gelegenheitsmusik des Ostseeraums vom 16. bis 18. Jahrhundert*, hg. von P. Tenhaef, Berlin 2015, s. 27–42 (*Greifswalder Beiträge zur Musikwissenschaft*, Bd. 20, 2014). Zob. również na podstawie suplik do władz miejskich: A. Leszczyńska, *W poszukiwaniu hanzeatyckiego sponsora: listy muzyków z przełomu XVI i XVII wieku do rad miejskich Torunia i Gdańska*, [w:] *Complexus effectuum musicologiae. Studia Mirosława Perza septuagenario dedicata*, red. T. Jeż, Kraków 2003, s. 239–247.

dniu co nieznanemu Napierskiemu (19 stycznia 1643 r.) „wegen dedicirten Panegerici”²⁰ wypłacono 60 tl. (270 grz.)²¹. Wcześniej nagrodzono sześcioma talarami bliżej nieznanego Andreasa Eleuthera „wegen offerirter *anagrammatum*”²², a przede wszystkim filozofa i dyplomatę, Johanna Angeliusa Werdenhagena. Ten piastujący funkcję cesarskiego przedstawiciela w Lubecie urzędnik otrzymał 150 tl.²³ za zadedykowany władzom Gdańska prawno-historyczny wykład dziejów Hanzy²⁴. Andreasowi Hünefeldowi, wybitnemu gdańskiemu drukarzowi i nakładcy, w podzięcie za opublikowany kalendarz na 1643 r. wypłacono 15 tl.²⁵, a profesorowi matematyki z Erfurtu, Georgowi Schultzowi za traktat o budownictwie fortecznym – 30 tl.²⁶ Na listach wypłat znajdujemy również rzeczzonego wyżej polskiego kaznodzieję Jana Gulińskiego, który w październiku 1642 r. otrzymał 50 grz. („sein semel pro semper verehret”), lecz był to raczej ostateczny dodatek do pensji, a nie wynagrodzenie za jakieś konkretne dzieła literackie²⁷.

Kwota wypłacona Napierskiemu była dość standardową sumą, którą honorowano osoby stosunkowo mało znane. Taką samą kwotą nagrodzono 24 maja 1635 r.²⁸ 19-letniego studenta Gimnazjum Akademickiego Andreasa Gryphiusa, w przyszłości jednego ze sławniejszych twórców doby niemieckiego baroku. Gryphius ofiarował Radzie Miejskiej Gdańska swój opublikowany w tym mieście utwór *Dei Vindicis impetus et Herodis interitus* (1635).

Buchalteryjne wzmianki pozwalają uzupełnić pozaliteracki wymiar zwyczaju dedykacyjnego, zdradzając całkiem przyziemne strategie poszczególnych twórców, szczególnie że karty dedykacji interfoliowanych do druków mogły być dowolnie zmieniane, a dzieła wysyłane do różnych adresatów. Warto jednak podkreślić, że hojne wydatki ponoszone na wynagradzanie różnego rodzaju pochlebców nie były bezmyślną rozrzutnością. Elity

20 E. Wassenberg opublikował w Gdańsku w 1643 r. kilka prac, może chodzi o zadedykowane królowej Cecylii Renacie dzieło: *Der Teutsche Florus*, Dantzig 1643, ewentualnie *Gestorum Vladislai IV., Pol. et Suec. regis pars ... principem panegyricę repraesentans*, Dantzig 1643.

21 APG 300, 12/67, s. 62. Wypłaty 19 stycznia 1643 r. ujęte w rachunku dziennym nr 96 obejmowały kolejny poczęstunek dla goszczącego w mieście podkomorzego różańskiego Piotra Jakuba Grodzickiego, w postaci wina reńskiego, musującego i petercymentu (za 10 tl.) oraz dla Wassenberga (60 tl.) i Napierskiego (10 tl.). W sumie w przeliczeniu na pieniądź obrachunkowy z kasy miejskiej wydano 430 grz. i 4 gr.

22 APG 300, 12/67, s. 60 (6 czerwca 1642).

23 APG 300, 12/67, s. 60 (4 sierpnia 1642).

24 J.A. Werdenhagen, *De rebus publicis Hanseaticis earumque nobili confederatione*, Lugduni Batavorum 1631 (2. wyd.: Frankfurt am Main 1641). Na stronie tytułowej umieszczony został herb Gdańska, obok herbów Brunszwiku, Kolonii i Lubeki. Dzieło zadedykowano władzom miejskich czterech wspomnianych miast. Zapewne pozostałe trzy miasta również odpowiednio uhonorowały twórcę.

25 APG 300, 12/67, s. 60 (14 sierpnia 1642).

26 G. Schultz, *Fortification und MeßKunst. Darinnen aller geraden Lineen, Flächen und dicken... und Gewicht, gründlich gelehret wird*, Erfurd 1639; APG 300, 12/67, s. 62 (wypłata 3 stycznia 1643).

27 APG 300, 12/67, s. 61 (wypłaty 25 sierpnia i 23 października 1642).

28 APG 300, 12/67, s. 248.

rzządzące propagowały w ten sposób wizerunek Gdańska jako miasta niezwykle bogatego, wpływowego, o bez mała nieograniczonych możliwościach politycznych. Hojność była bardzo istotna w dyplomacji dumnej miejskiej republiki, starającej się o utrzymanie w ramach Rzeczypospolitej pozycji istotnego regionalnego uczestnika gry politycznej i gospodarczej.

Z kolei stosunkowo prosta korelacja dobrze zachowanych zapisów kasowych budżetu miasta z przeróżnymi dziełami dedykowanymi lub oferowanymi Radzie Miejskiej Gdańska pozwala na dość dokładne prześledzenie skali bezpośredniego wsparcia dla twórców kultury artystycznej i literackiej od ostatniej ćwierci XVI aż po przełom XVIII i XIX w.²⁹ Kwerendę ułatwia sposób księgowania wydatków dla autorów dzieł podarowanych radzie miejskiej lub wychwalających znaczenie Gdańska w osobnych kontach rzeczowych, często obok kwot przeznaczonych na poczęstunek wybitnych gości. Dobitnie wybrzmiało to w księdze z 1658 r., gdzie podano w tytule konta: „Verehrungen, ordinar und extraordinar an Gelde, Victualien und sonst, seyn dießes Jahr als folget ergangen”³⁰. Zapisy księgowe w obrębie odpowiednich kont prowadzone były w układzie chronologicznym od kwietnia do końca marca roku następnego, czyli w trakcie roku budżetowego. Notatka księgowa opisuje tytuł danego wydatku (osobę, dzieło), wysokość wypłaty w pieniądzu obiegowym (dukaty, talary) oraz obrachunkowych (grzywna = 20 gr, ewentualnie floren, czyli złoty = 30 gr). Gdy dla pewnych lat brakuje ksiąg z wydzielonymi kontami, to zmuszeni jesteśmy do kwerendy w dziennikach. Zapisy o dokonanej wypłacie towarzyszy również numer odnośnego dowodu kasowego. Niestety, po zamknięciu i zbilansowaniu przychodów z wydatkami za dany rok kwity rachunkowe traciły na znaczeniu i jako zbędna już makulatura najczęściej nie zachowywały się do czasów współczesnych.

Nawet bogate elity rządzące Gdańskiem musiały się jednak liczyć z realiami finansowymi, szczególnie że trwająca od 1655 r. wojna ze Szwecją nadwyrężyła budżet miasta, skłaniając do zachowania odpowiedniej wstrzeźliwości wydatkowej. W związku z powyższym Pierwszy Ordynek postanowił o ograniczeniu wypłat dla twórców dzieł okazjonalnych: „Anno 1657. d. 13 Martii: hat E. Raht geschlossen, daß hinführo keine *Dedications* angenommen, noch denjenigen, so E. Raht entweder von *Carminibus* oder andere[n] Sachen etwas offeriren, einiges Entgeld oder *Recompens* dafür ertheilet werden soll”³¹. Niemniej rajcy w dalszym ciągu nie skąpili pieniędzy na honorowanie dzieł wybitnych, również mało

29 Problem mecenatu gdańskiego w okresie nowożytnym badała m.in. M. Bogucka, *Mieszczanin a inwestycje kulturalne (przykład Gdańska w XVI–XVII wieku)*, „Zapiski Historyczne” 43, 1978, 3, s. 53–65, oraz *Mecenat w czasie kryzysu gospodarczego. Wydatki władz miejskich na kulturę w XVIII wieku*, [w:] *Kultura polska a kultura europejska. Prace ofiarowane Januszowi Tazbirowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. M. Bogucka, J. Kowecki, Warszawa 1987, s. 80–88. Autorka w ostatnim artykule oparła swoje wnioski przede wszystkim na sumarycznych zestawieniach finansowych Maxa Foltza, *Geschichte des Danziger Stadthaushalts*, Danzig 1912.

30 APG 300, 12/94, s. 53.

31 APG 300, R/Mm, 1, s. 486.

udanych, lecz autorstwa osób dostatecznie ustosunkowanych, których przychylna opinia mogła w przyszłości stać się przydatna dla interesów Gdańska.

Zapiska z 1643 r. pozwala chyba zakończyć dyskusje o twórcach *Tragedii o bogaczu i łożarzu* i odrzucić domniemanie o autorstwie Gulińskiego czy Gremboszewskiego. Lecz pozostajemy z pytaniem o to, kim był R.T. Napierski, którego nasze źródło określa jedynie jako pokojowca Aleksandra Kęsowskiego, ambitnego opata cystersów w Oliwie w latach 1641–1667³². Niestety, podjęte próby odszukania jakichkolwiek wiarygodnych wzmianek o tej postaci spełzły na niczym. Nie są również znane inne świadectwa działalności literackiej czy jakiegokolwiek owego Napierskiego. Zapewne nie znajdziemy również dostatecznych podstaw, aby łączyć go z Aleksandrem Leonem Kostką-Napierskim, sławnym i tajemniczym organizatorem rzekomej rebelii chłopskiej na Podhalu w 1651 r.³³ W latach 1645–1648 krążył on pomiędzy Pomorzem i Szwecją, znał łacinę i niemiecki, pisywał listy do Rady Miejskiej Gdańska (5 maja 1648), a ostatecznie, oblegany w Czorsztynie w 1651 r., sięgnął po pióro, wyśmiewając wierszem swoich wrogów³⁴. Zbyt wątpliwe to jednak przesłanki, dlatego pozostaje liczyć na łut szczęścia oraz przypadkowe odkrycia archiwalne, które może przybliżą nas do rozwiązania tej zagadki.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne:

Archiwum Państwowe w Gdańsku

300, 12/75,

300, 12/67,

300, 12/94,

300, R/Mm, 1.

PAN Biblioteka Gdańska, Ms 2429.

Źródła drukowane:

Nicolausa Volckmara *Viertzig Dialogi* (1612). *Źródło do badań nad życiem codziennym w dawnym Gdańsku*, wyd. E. Kizik, Gdańsk 2005.

Tragedia o bogaczu i łożarzu, wyd. J. Treder, Gdańsk – Gdynia 1999.

32 Badania nad rolą polityczną opatów oliwskich w środowisku pruskim oraz ich związków z Radą Miejską Gdańska są słabo zaawansowane.

33 Zob. biogram: A. Przyboś, *Napierski (Kostka-Napierski) Aleksander Leon* (zm. 1651), [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, red. E. Rostworowski, Wrocław 1977, s. 520–523.

34 *Ibidem*; A. Kersten, *Na tropach Napierskiego. W kręgu mitów i faktów*, Warszawa 1970.

Wassenberg E., *Der Teutsche Florus*, Dantzig 1643.

Wassenberg E., *Gestorum Vladislai IV., Pol. et Suec. regis pars... principem panegyricè representans*, Dantzig 1643.

Werdenhagen J.A., *De rebus publicis Hanseaticis earumque nobili confederatione*, Lugduni Batavorum 1631.

Opracowania:

Archiwum Państwowe w Gdańsku. Przewodnik po zasobie do 1945 roku, oprac. Cz. Biernat, Warszawa – Łódź 1992.

Bogucka M., Mecenat w czasie kryzysu gospodarczego. Wydatki władz miejskich na kulturę w XVIII wieku, [w:] *Kultura polska a kultura europejska. Prace ofiarowane Januszowi Tazbirowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. M. Bogucka, J. Kowecki, Warszawa 1987, s. 80–88.

Bogucka M., *Mieszczanin a inwestycje kulturalne (przykład Gdańska w XVI–XVII wieku)*, „Zapiski Historyczne” 43, 1978, 3, s. 53–65.

Brückner A., *Dzieje literatury polskiej w zarysie*, t. 1, Warszawa 1903.

Brückner A., *Polnisch-russische Intermedien des XVI Jahrhunderts*, „Archiv für Slavische Philologie” 13, 1891, s. 224–236, 398–417.

Gdańsk w literaturze. Bibliografia od roku 997 do dzisiaj, t. 2: 1601–1700, cz. 1: do 1656, red. Z. Ty-lewska-Ostrowska, Gdańsk 2015.

Gudel J., *Gremboszewski (Gramboszewski, Gramboczewski) Marcin*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 2, red. Z. Nowak, s. 108–109.

Kersten A., *Na tropach Napierskiego. W kręgu mitów i faktów*, Warszawa 1970.

Kizik E., Wynagrodzenia za dzieła dedykowane lub ofiarowane Radzie Miejskiej Gdańska w XVII w. Źródłowy przyczynek do dziejów mecenatu miejskiego, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, 43, 2012, s. 75–85.

Kizik E., *Ökonomische Aspekte von Gelegenheitsliteratur und -musik in Danzig im 17. und 18. Jahrhundert*, [w:] *Gelegenheitsmusik des Ostseeraums vom 16. bis 18. Jahrhundert*, hg. von P. Tenhaef, Berlin 2015, s. 27–42 (*Greifswalder Beiträge zur Musikwissenschaft*, Bd. 20, 2014).

Kotarski E., *Gdańska poezja okolicznościowa XVII wieku*, Gdańsk 1993.

Leszczyńska A., *W poszukiwaniu hanzeatyckiego sponsora: listy muzyków z przełomu XVI i XVII wieku do rad miejskich Torunia i Gdańska*, [w:] *Complexus effectuum musicologiae. Studia Mirosłao Perz septuagenario dedicata*, red. T. Jeż, Kraków 2003, s. 239–247.

Okoń J., *Intermedium polskie XVII wieku: próba typologii*, „Pamiętnik Literacki”, 77, 1986, 1, 101–138.

Przyboś A., *Napierski (Kostka-Napierski) Aleksander Leon (zm. 1651)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, red. E. Rostworowski, Wrocław 1977, s. 520–523.

Pszczółkowska Z.L., *Guliński (a Galina, Światowski) Jan*, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 2, red. Z. Nowak, Gdańsk 1994, s. 138–139.

Treder J., *Język Tragedii o bogaczu i Łazarzu*, [w:] *Tragedia o bogaczu i Łazarzu*, wyd. J. Treder, Gdańsk – Gdynia 1999, s. 151–172.

Witczak T., *Gdańska „Tragedia o bogaczu i Łazarzu” w rękopisie z r. 1643*, „Pamiętnik Literacki”, R. 43, 1952, z. 1–2, s. 574–595.

Witczak T., *Teatr i dramat staropolski w Gdańsku*, Gdańsk 1959.

Wójcicki K., *Wokół Tragedii o bogaczu i Łazarzu*, [w:] *Tragedia o bogaczu i Łazarzu*, wyd. J. Treder, Gdańsk – Gdynia 1999, s. 173–216.

O AUTORZE

Edmund Kizik – prof. dr hab., kierownik Zakładu Dziejów Pomorza Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk. Jego zainteresowania badawcze i publikacje obejmują zagadnienia związane z kulturą materialną oraz społecznymi dziejami kultury Gdańska, Prus Królewskich i Zachodnich, jak również stosunków niemiecko-polskich od XVI do XX w.
e-mail: ekizik@ihpan.edu.pl